

ศิลปวัฒนธรรม

ART & CULTURE MAGAZINE

ปีที่ ๔๒ ฉบับที่ ๓ มกราคม ๒๕๖๔

อวสานสมเด็จพระยา บรมมหาศรีสุริยวงศ์

มกุฎราชกุมารพม่า
ที่พระมารดาเป็นคนไทย

๘๐ ปีการรบที่เกาะช้าง
ความเสียหายที่ฝรั่งเศสปกปิด

๒๔๗๕
พระยาเสนาสงคราม

สร้างว่า
ปลาแถม แก้วมโหฬารทองกลาง

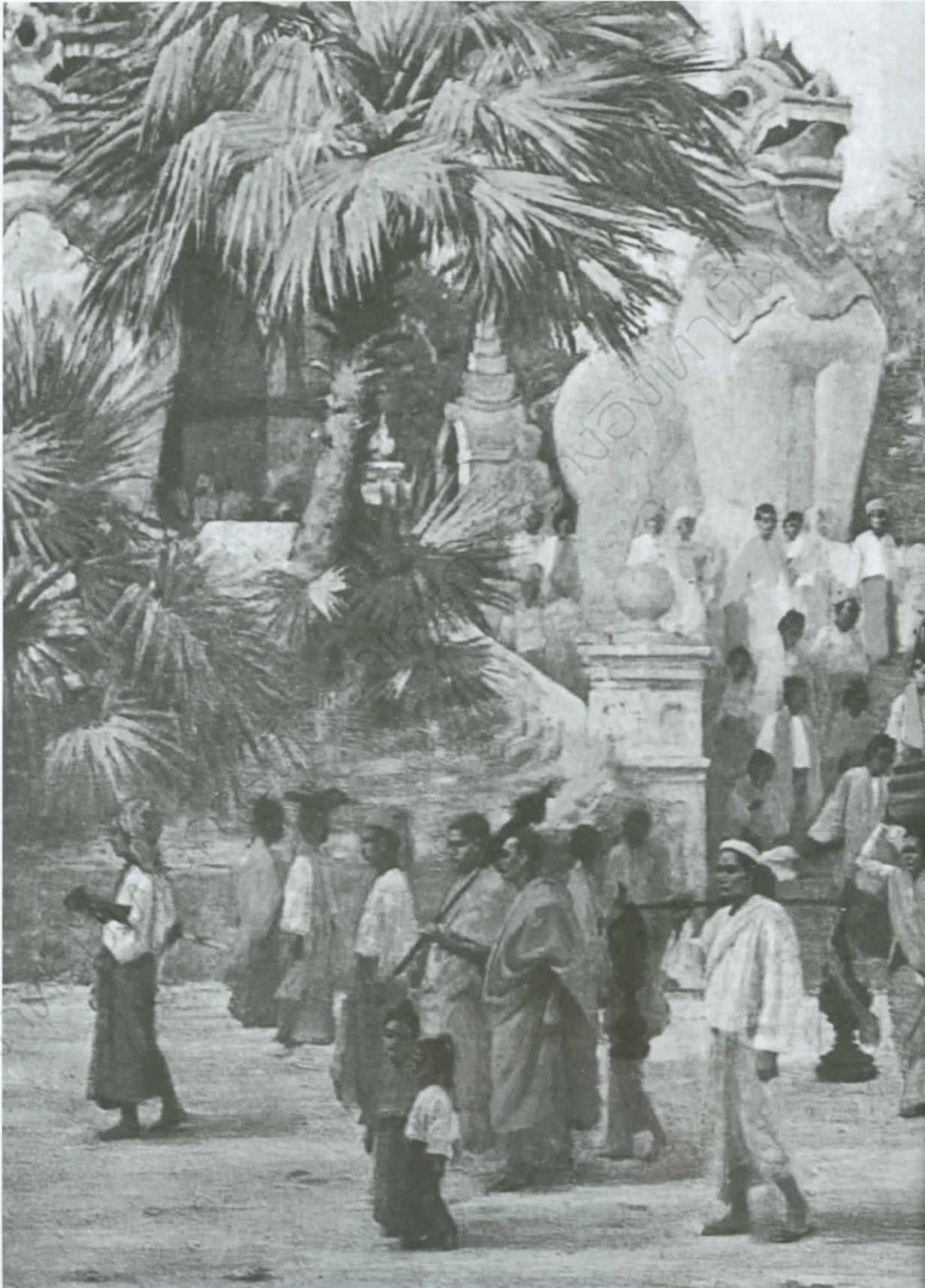

สารบัญ

ART & CULTURE

silapa@matichon.co.th

ฉลองฉลุ / ชรรค์ชัย บุนนาค	๗
อวสานสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) / วิภัส เลิศรัตนรังษี	๑๐
แผนงานรถไฟ รัชกาลที่ ๕ ที่ให้ฝรั่งรู้ไม่ได้ “พิมพ์เขียว” สุดท้ายไม่ใช่ฝรั่งทำ! / ไกรฤกษ์ นานา	๙๔
ความเสียหายที่ฝรั่งเศสสปกปิด จากการรบที่เกาะช้าง / มนต์ชัย ราบรื่นทวีสุข	๑๑๒
๑๒ เดือนชวาณาไทยเบ็ง / นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว	๑๒๖
สักวา : จากอดีตถึงปัจจุบัน (๕) วิวัฒนาการของสักวา (๑) / ฉาวร สิทธิโกศล	๑๓๘
สโมสรศิลปวัฒนธรรม	
มกุฎราชกุมารพม่าที่พระมารดาเป็นคนไทย / นิยะดา เหล่าสุนทร	๑๒
สามรู้ / เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	๑๗
โรงพิมพ์วัดเกาะ / เอนก นาวิกมูล	๑๘
๒๔๙๕ : พระยาเสนาสงคราม / พลเอก บัญชร ชวาลศิลป์	๓๖
ไม่งามยอดนิยม บางช่วงกระแสดกต่ำ แล้วหมุนเวียนกลับมาใหม่ / พานิชย์ ยศปัญญา	๔๖
ที่ “ทับผ่านทาง” (๔) : เข้าช้า / พนม นันทพฤษภ์	๕๕
(สร้างว่า) ปลาแถม แกลัมไบทองกลาง / กฤษ เหลือลมัย	๕๖
เพลงไฟรัก / บุรพา อาร์มกีร์	๖๔
เสียงขลุ่ยคืนทุ่ง / ขุนทองกะลาเปี้ยก	๖๗

มกุฎราชกุมารพม่า ที่พระมารดาเป็นคนไทย

นิยะดา เหล่าสุนทร

กรุงศรีอยุธยาเสียให้แก่พม่าครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ สงครามครั้งนั้นทำความเสียหายอย่างใหญ่หลวงให้แก่ไทย เลตวิน นอร์ธา (Letwe Norhta) แม่ทัพหน้าคนหนึ่งของพม่า ซึ่งเป็นกวีด้วย ได้บันทึกเรื่องราวของการเริ่มต้นทำสงครามครั้งนี้ จนกระทั่งอวสานไว้ในงานของเขาซึ่งมีชื่อว่า **Yodayar Naing Mawgun** ในกวีนิพนธ์ของเขาได้ระบุว่าฝ่ายพม่าได้ใช้เวลา ๒ เดือนในการขนย้ายทรัพย์สินสมบัติทั้งปวงของชาวอยุธยากลับไปยังพม่า และใช้เวลาเดินทางกลับ ๓ เดือน

เลตวียังได้บันทึกไว้ว่า เชลยที่กวาดต้อนไปด้วยนั้นมีทั้งหมด ๕๐๐,๑๐๐ คน^๑ เมื่อถึงพม่าแล้ว ก็ได้แจกจ่ายไปให้บุคคลชั้นสูง แม่ทัพนายกองที่ร่วมทำสงคราม และข้าราชการทั่วไป หนึ่งในบรรดาเชลยที่ถูกกวาดต้อนมาในจำนวน ๕๐๐,๑๐๐ คน มีข้าราชการสำนักไทยคนหนึ่งรวมอยู่ด้วย เขาผู้นั้นมีบุตรผู้หนึ่งชื่อ นางอี่กุ หรือแม่อี่กุ (ต้นฉบับใช้ว่า Nang Ei Pu หรือ Mae Ei Pu) ชื่อ “อี่กุ” นี้ ผู้เขียนสันนิษฐานว่า น่าจะมาจากคำว่า “อี่กุ” ซึ่งมีความหมายว่า ที่นอน หรือมิดะนั้นนี้อาจมีความหมายว่า “นางผู้เป็นบุตรคนแรก” ก็ได้ เพราะคำว่า “อี่” เป็นคำที่ใช้เรียกบุตรสาวคนแรกของครอบครัว คู่กับคำว่า “อ้าย” ซึ่งแปลว่าบุตรชายคนแรกของครอบครัว นางอี่กุคงจะถือกำเนิดในแผ่นดินพม่า เพราะเมื่อพิจารณาจาก

(ซ้าย) ภาพวาดชาวพม่าหลังเสร็จจากการนมัสการพระเจดีย์ (จากหนังสือ *The Silken East : A Record of Life and Travel in Burma.* By V. C. Scott O'Connor, 1928.)

พ.ศ. แล้ว คงจะเป็นไปไม่ได้ที่เธอจะเป็นเชลยศึกที่ถูกกวาดต้อนมา ครั้นเธอเจริญวัยขึ้น คงมีรูปโฉมงดงามไม่น้อย จึงเป็นที่ต้องตาของ**เจ้าชายสรวดี** (Tharawadee) และเธอก็กลายมาเป็นบาทบริจาริกาในหลายๆ คนของพระสวามี จากนั้นเธอให้กำเนิดพระโอรส ผู้มีนามว่า **Maung Htaung** หรือ พระองค์เจ้าทอง ในภาษาไทย

พระสวามีของนางอู่กุเป็นพระอนุชาของ**พระเจ้าคยิดอ** (King Bagyidaw พ.ศ. ๒๓๖๒-๘๐) พระเจ้าคยิดอไม่เป็นที่นิยมของประชาชน พระองค์ตกอยู่ในอำนาจของพระมหสีและพวกพ้อง ประชาชนเดือดร้อนและยากจน สยดาของทุกคนจับจ้องอยู่ที่เจ้าชายสรวดี พระสวามีของนางอู่กุ เพื่อหวังจะให้พระองค์มาเป็นผู้นำ แก้ไขความเดือดร้อนของเขาทั้งหลาย นางอู่กุมองไปที่อนาคต เธอรู้ดีว่าอะไรกำลังจะเกิดขึ้น แต่ตัวเธอเล่า เธอไม่เคยลืมหายเลือดไทยที่เข้มข้นในตัวเธอ แม้แต่พระโอรส ก็มีชื่อในภาษาไทย แต่ที่สำคัญกว่านั้น เธอไม่พึงใจในชีวิตราชสำนักอีกต่อไปแล้ว เธอหลงรักชาวไทยผู้หนึ่ง มีชื่อว่า **หลวงหู** (Loong Hu) นางอู่กุผู้ไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา เธอเข้าไปวิงวอนต่อพระสวามีด้วยความนอบน้อมอย่างที่สุด ครั้งแล้วครั้งเล่า ในที่สุดชัยชนะก็เป็นของเธอ เธอมีอิสระที่จะดำเนินชีวิตของเธอกับชายที่เธอรักมาแต่เยาว์วัย แต่เธอต้องไม่เกี่ยวข้องกับพระโอรสอีกต่อไป

พระโอรสของเจ้าชายสรวดี พระบิดาของพระองค์เจ้าทอง มีทั้งหมด ๘ องค์ เรียงตามลำดับดังนี้

เจ้าชายแห่งพุกาม (Prince Pagan)

เจ้าชายแห่งแปร (Prince Pyay)

เจ้าชายแห่งพะซัน (Prince Pagan Khan)

เจ้าชายมินดง (Prince Min don)

เจ้าชายแห่งคะนอง (Prince Kanaung)

เจ้าชายแห่งเมืองโตก (Prince Maung Toke)

เจ้าชายแห่งเมืองหาง (Prince Maung Htang) (Nai Thong)

พระโอรสทั้ง ๘ องค์นี้ มีพระมารดาต่างกัน และ ๕ องค์แรก ได้รับเฉลิมพระเกียรติ และถูกส่งไปครองเมืองต่างๆ ตามที่ได้รับสถาปนา แต่ละองค์จึงมีพระนามที่ถูกเรียกขานตามเมืองนั้นๆ ส่วนอีก ๓ องค์สุดท้ายยังทรงพระเยาว์ จึงไม่ได้รับความสนใจจากพระบิดา จึงไม่ได้รับการยกย่อง

เจ้าชายสรวดี พระบิดาของพระองค์เจ้าทองได้รับสถาปนาขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๐ ท่ามกลางความชื่นชมของมหาชน หลังจากนั้นอีก ๖ ปี ก็เกิดความวุ่นวายในราชสำนักของพระองค์ ซึ่งนำไปสู่ความผิดปกติทางจิตใจของพระองค์

ความขัดแย้งในราชสำนักของพระเจ้าสรวดี

เจ้าชายแปร พระโอรสองค์ที่ ๒ สนทนากับพระมหสีรองของพระราชบิดา เธอเป็นกวีและนักดนตรี ผู้มีชื่อเสียง ชาวพม่ารู้จักเธอในนามสามัญว่า **มมยากาล** (Ma Mya C-alay) เธอมีเชื้อสายมอญจากทางบิดาของเธอ

ซึ่งเป็นขุนนางผู้น้อย แต่เธอก็เป็นที่โปรดปรานของพระสวามี เธอและเจ้าชายแปรเคยสัญญาว่าจะให้โอรสและธิดาของทั้ง ๒ ฝ่ายสมรสกัน มมยากาลเคยส่งงานเงินซึ่งเธอได้รับพระราชทานจากพระเจ้าสรวดี พระสวามี ให้แก่เจ้าชายแปร เพื่อเป็นของขวัญนั้น เมื่อพระสวามีบังเกิดความไม่พอใจในตัวเธอของหมั้นถูกพบในวังของเจ้าชายแปร และเธอก็ถูกกล่าวหาว่าเอาใจออกหากจากพระองค์ ครอบครัวของเธอรวมทั้งตัวเธอถูกพิพากษาให้ประหารชีวิต ในวาระสุดท้ายของเธอ มีคำพรรณนาไว้อย่างน่าสนใจว่า ขณะที่เพชฌฆาตถึงมมนางมมยากาล เพื่อให้ศิระฆดรงก่อนลงดาบประหาร นางตะโกนด้วยความโกรธว่า *“ปล่อยผมข้า เพราะกษัตริย์เท่านั้นจะจับต้องได้ ข้ารู้ว่าจะตายอย่างไร”* และแล้วนางก็ร้องเพลงซึ่งเตือนใจว่า ผู้มีอำนาจทั้งหลาย ต้องมีชีวิตที่ผันแปรไปตามกาลเวลา แล้วนางก็ร้องให้เพชฌฆาตลงดาบตัดคอนาง

หลังจากการสิ้นพระชนม์ของนางมมยากาล พระเจ้าสรวดีเสร์วโศกยิ่งนัก พระองค์ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ จนถึงขั้นวิกลจริต ในช่วงเวลานี้ พระองค์เจ้าทองได้รับการสถาปนาขึ้น เมืองหาง (Htaing) ถูกยกให้เป็นของพระองค์เจ้าทอง ผู้ซึ่งในขณะนั้นได้รับตำแหน่ง **Prince Htaing** และได้เฉลิมพระยศพระองค์เป็น **เจ้าธดอมังราย** กยอสวา (Thado Mangrai Kyaw Swa)

ส่วนพระเชษฐาของพระองค์เจ้าทอง คือ **เจ้าชายเมืองโตก** ก็สิ้นพระชนม์เมื่อมีพระชนมายุได้ ๑๕ พรรษา หลังจากพระเชษฐาองค์ที่ ๒ เจ้าชายแห่ง

เมืองแปรถูกตัดเส้นประหารชีวิต พระเจ้าสระวดีสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. ๒๓๘๙ พระโอรสองค์แรก คือ **เจ้าชายแห่งเมืองพุกาม** หรือ**เจ้าพุกามแมง** ขึ้นครองราชสมบัติ โดยมีพระอนุชาเหลืออยู่ ๔ องค์ คือ

- เจ้าชายแห่งเมืองพะซัน
- เจ้าชายมินดง
- เจ้าชายแห่งเมืองคะนอง
- เจ้าชายแห่งเมืองหาง

ในจำนวน ๔ องค์นี้ เจ้าชายมินดงมีความน่าสนใจเป็นพิเศษ พระองค์เป็นผู้เฉลียวฉลาด มีความสามารถเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ที่สำคัญคือพระองค์ไม่ลงรอยกับพระเชษฐาเท่าใดนัก และเหตุการณ์ยุ่งยากก็เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๑ มีคดีสำคัญเกิดขึ้นคือการโจรกรรมของมีค่าที่เรือนของพระนมของพระเจ้าพุกามแมง ซึ่งอยู่ไม่ไกล

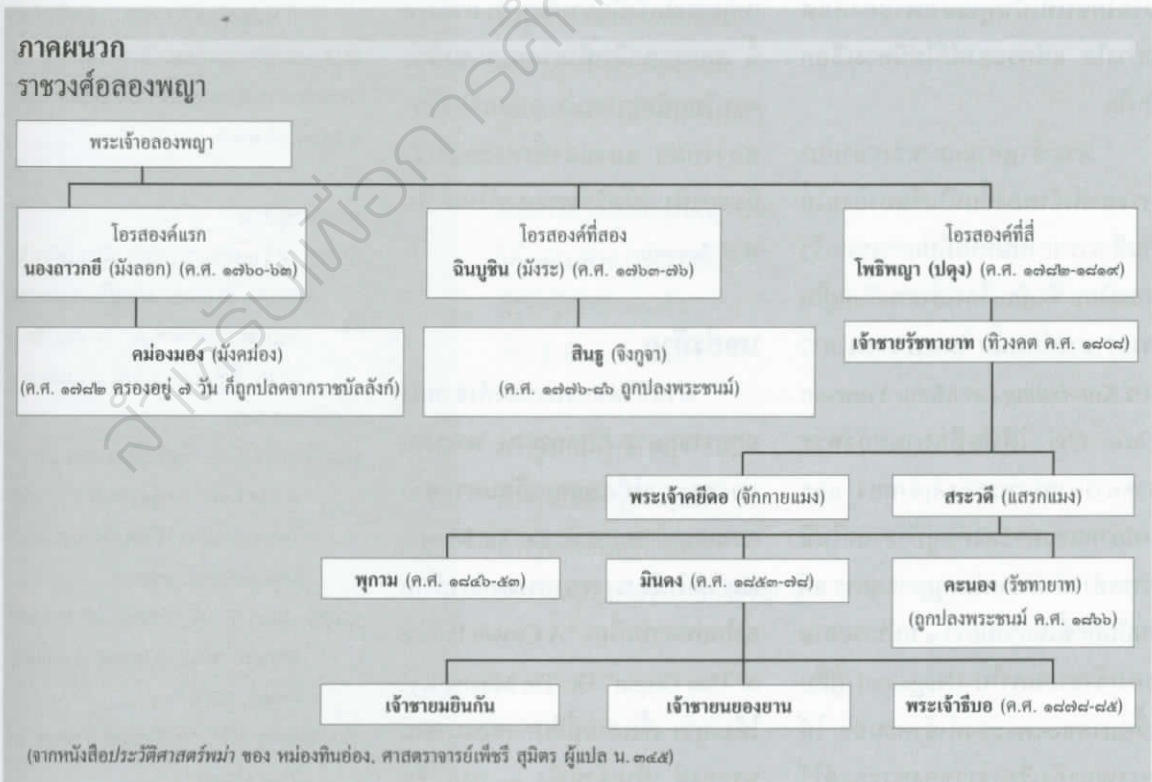
จากพระราชวังนัก พระเจ้าพุกามแมงไม่พอพระราชหฤทัยอย่างยิ่ง โปรดให้เสนาบดีหลายคนเข้ามาตรวจสอบ มีการยืนยันว่า ผู้ลักทรัพย์ของพระนมยเว (Mae Ywe) และพระนมแพร (Phae) เป็นคนของพระองค์เจ้ามินดงและพระองค์เจ้าคะนอง

เจ้าชายทั้งสองไม่สามารถปฏิเสธข้อกล่าวหา หรือจะเป็นข้อใส่ร้ายก็ตาม ที่ทั้งสองหนีไปยังเมืองชเวโบ (Shwebo) ซึ่งเป็นเมืองที่มีภูมิสถานที่ดี ยากต่อการโจมตีจากภายนอก และเคยเป็นเมืองที่พระเจ้าอลองพญาตั้งราชธานีอยู่ ณ ที่นี้

ในหนังสือ *A History of Burma* ของ Maung Htin Aung (หม่องทินอ่อง) ซึ่ง ศาสตราจารย์เพ็ชรี สุมิตร เป็นผู้แปลจากฉบับภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาไทย ได้อธิบายถึงเหตุการณ์ใน

ตอนนี่ว่า

กองเรือของนายพลแลมเบิดได้เมืองพะลิมา ทำเรือพม่าเมืองสุดท้ายในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๕๒ เนื่องจากลอร์ดคาลธูซีได้เตรียมการไว้ล่วงหน้าเป็นอย่างดี อังกฤษจึงเข้ายึดปากแม่น้ำได้ก่อนฤดูมรสุมเริ่ม ลอร์ดคาลธูซีมาอย่างกึ่งเพื่อเตรียมการครั้งสุดท้าย ในเดือนมิถุนายนปีต่อมา เมืองพะโคก็แตก แม้ว่าพม่าจะได้พยายามต่อสู้อย่างหนักหน่วงอยู่หลายครั้งหลายหนก็ตาม อังกฤษยกทัพต่อไปยังเมืองแปร ซึ่งเป็นที่หมายสุดท้ายในการรบ แต่ก็ยึดไม่ได้ เพราะพม่าตีโต้ตอบไว้ได้ ขณะนั้นมรสุมกำลังเริ่มมา อาจทำให้แผนการเสียได้ และอังกฤษก็รองจนกว่าสิ้นฤดูมรสุม ในเดือนตุลาคมต่อมา อังกฤษยึดได้เมืองแปร และในเดือนธันวาคม พม่าก็ต่อสู้เป็นครั้งสุดท้ายที่

เมืองอมรปุระ เจ้าชายมินดงทรงวิงวอนว่าชาวพม่าต้องสูญเสียชีวิตไปใน การรบต่อต้านนี้เป็นจำนวนมาก ทูลเสนอให้กษัตริย์เปิดการเจรจาสงบศึก แม่ทัพของพระเจ้าพุกามแมงสั่งจับเจ้าชายมินดงและเจ้าชายคะนอง แต่เจ้าชายทั้งสองเสด็จหนีไปยังเมืองชเวโบได้ และไปรวบรวมกำลังพลมารบกับกษัตริย์^๑

พระเจ้าพุกามแมงส่งกองทัพจากเมืองอมรปุระไปยังเมืองชเวโบเพื่อปราบพระอนุชา แต่ไม่สำเร็จ พระเจ้าพุกามแมงตัดสินพระราชหฤทัยเปลี่ยนแผนการ พระองค์ไม่มีพระราชโอรสและรัชทายาท พระอนุชาที่เหลืออยู่ก็คือ พระองค์เจ้าทอง ก่อนหน้านั้นไม่มีบทบาทใดๆ ทั้งสิ้น พระองค์เจ้าทองทรงตระหนักดีไม่ว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้ชนะพระเจ้าพุกามแมงหรือพระองค์เจ้ามินดง พระองค์ก็จะไม่ทรงได้รับผลประโยชน์ที่เป็นคุณต่อพระองค์แต่อย่างใด แต่พระองค์ก็ไม่มีความเลือกอื่นใด

พระเจ้าพุกามแมงทรงสถาปนาพระองค์เจ้าทองขึ้นเป็นรัชทายาทในทันที การสถาปนาเป็นไปอย่างรวดเร็วและเจียบ ซึ่งเป็นเรื่องเล่าขานกันอยู่ในพระราชพงศาวดาร *Kon-baung Let Maha Yarawin Daw Gyi* ได้บันทึกนามของพระราชมารดาของพระองค์เจ้าทอง และบทบาทของพระองค์อยู่บ้าง แต่ไม่มีการกล่าวถึงตำแหน่งมกุฎราชกุมาร แต่ในบันทึกซึ่งมีความยาว ๑ หน้ากระดาษของเจ้าชายนกาโบ (Naga-bo) ผู้สืบเชื้อสายของพระองค์เจ้าคะนอง ได้พรรณนาถึงเรื่องราวของพระองค์ไว้

พม่าในช่วงเวลาดังกล่าว มีพระมหากษัตริย์ ๒ พระองค์ พระองค์หนึ่งอยู่ที่เมืองอมรปุระ มีรัชทายาทที่เรียกว่า The Inner Crown Prince และพระมหากษัตริย์อีกพระองค์หนึ่งประทับอยู่ที่เมืองชเวโบ และมีรัชทายาทที่เรียกว่า The Outer Crown Prince

พระองค์เจ้าทอง มกุฎราชกุมารสู้รบอย่างเข้มแข็ง พระองค์ทรงมีทหารอยู่ได้บังคับบัญชาไม่น้อย ที่มั่นสุดท้ายของพระองค์อยู่ที่บริเวณประตูเมืองที่เรียกว่า นันตามู (Nan damu) พระองค์สิ้นพระชนม์ในการสู้รบจากอาวุธปืน

พระองค์เจ้าทอง หรือมกุฎราชกุมาร สิ้นพระชนม์ในสมรภูมิก็คู่กับพระเจ้าพุกามแมงสูญเสียกำลังสำคัญไป สถานการณ์ไม่เอื้ออำนวยต่อพระองค์อีกต่อไป ในหนังสือ *ประวัติศาสตร์พม่า* โดยหม่องทินอ่อง ได้บันทึกเหตุการณ์ครั้งนี้อย่างสั้นๆ ว่า มาถึงจุดนี้ สภากลุดดอจึงเข้ามาแทรกแซงด้วยการเรียกทัพจากพม่า ถอนกลับเมืองหลวงหมด และแต่งตั้งพระองค์เจ้ามินดงเป็นกษัตริย์พระองค์ใหม่ ใน พ.ศ. ๒๓๙๖

บทส่งท้าย

มานชีวิตของพระองค์เจ้าทองมกุฎราชกุมาร ก็ปิดฉากลง พระนามของพระองค์ก็ค่อยๆ เลือนหายจากความทรงจำ จนกระทั่ง Dr. Tin Maung Kyi ได้นำเรื่องราวของพระองค์มาเขียนลงในบทความเรื่อง “A Crown Prince of Thai Origin” Dr. Tin Maung Kyi ได้ระบุว่า เชื้อสายที่สืบทอดลงมาจากพระองค์ เป็นเจ้าหญิง ๒ องค์ ชื่อ

Hteihthin Ma Lay and Hteihthin Saw ยังอาศัยอยู่ในเมืองย่างกุ้ง (พ.ศ. ๒๕๕๑)

ส่วนนางอู่นั้น มีธิดากับหลวงหู่ ชื่อว่า Ma Ma Gyi และมีหลานชื่อ Khin Ma Gyi ซึ่งย้ายไปพำนักอยู่ที่สหรัฐอเมริกา และเธอกลายเป็นนักเขียนที่มีชื่อ

เชิงอรรถ

^๑ ดูรายละเอียดในบทความเรื่อง “‘อยุธยาไฟโรได้ เฟลิงกัลปี’ : บันทึกของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์เมื่อเสียกรุงครั้งที่ ๒” ของผู้เขียน ตีพิมพ์ใน *ศิลปวัฒนธรรม* ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๖ (เมษายน ๒๕๕๗)

^๒ ในบทความเรื่อง “A Crown Prince of Thai Origin” ของ Dr. Tin Maung Kyi ระบุว่า มีจำนวน ๑๐๖,๑๐๐ คน หนังสือ *ไทยรบพม่า* ของสมเด็จพระยาตากราชานุกาพ ระบุว่า มีจำนวน ๓๐,๐๐๐ เศษ แต่ผู้เขียนเชื่อว่า จำนวนของ เลตวินอร์ธาน่าจะถูกต้องมากกว่า

^๓ หม่องทินอ่อง เขียน, เพ็ชรี สุมิตร แปล. *ประวัติศาสตร์พม่า*. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๕๗), น. ๒๒๔.

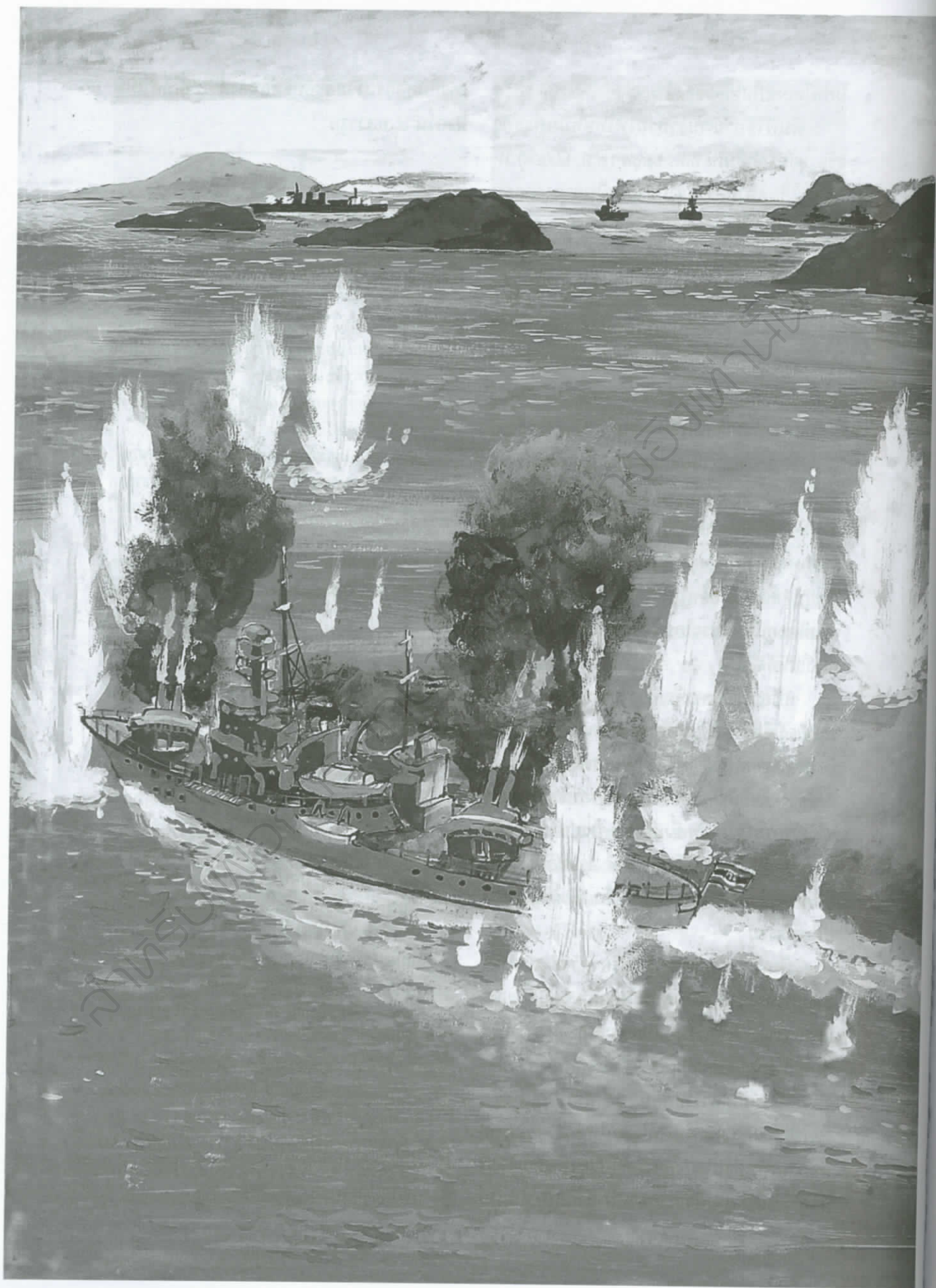
บรรณานุกรม

นยะดา เหล่าสุนทร. “อยุธยาไฟโรได้ เฟลิงกัลปี” : บันทึกของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์เมื่อเสียกรุงครั้งที่ ๒, ใน *ศิลปวัฒนธรรม*. ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๖ (เมษายน ๒๕๕๗).

หม่องทินอ่อง เขียน, เพ็ชรี สุมิตร แปล. *ประวัติศาสตร์พม่า*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๕๗.

Cady, John F. *A History of Modern Burma*. Ithaca : Cornell University Press, 1978.

Tin Maung Kyi. “A Crown Prince of Thai Origin.”

ความเสียหายที่พรั่งเศสปกปิด จากการรบที่เกาะช้าง

มนต์ชัย ราบรินทวีสุข

อนุสนธิจากเหตุการณ์ในระหว่างการรบของไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส ที่มีการรบกันทั้งทางบกและทางอากาศ เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ที่กองทัพไทย รุกบทางบกอย่างได้ผล

จึงเป็นโอกาสที่กองทัพเรือได้แก้มือหลังจากการสู้รบที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่อ ร.ศ. ๑๑๒ หรือร่วม ๕๐ ปีก่อนหน้า ที่สยามเพิ่งเริ่มเรียนรู้และพัฒนา ประเทศเข้าสู่ยุคใหม่ได้ไม่นาน ฝรั่งเศสยังวิจารณ์ในแนวเสียหาย ไม่เชื่อว่าทหาร ฝ้ายสยามที่ยังสวมรองเท้ากันไม่เป็น จะสามารถใช้อาวุธทันสมัยที่ซื้อจากยุโรป หรืออังกฤษ เช่นปืนบรรจุท้าย อย่างปืนเล็หมอบ (Disappearing Carriage) ที่ป้อมพระจุลจอมเกล้าได้อย่างไร? ผลจากความพ่ายแพ้จนเสมือนต้องจ่าย ค่าปฏิกรรมสงครามหรือเงินค่าไถ่ประเทศในครั้งนั้น เป็นแรงส่งทำให้สยาม ได้พัฒนาการป้องกันประเทศ ดังจะได้กล่าวต่อไป

ทว่าการรบที่เกาะช้างระหว่างกองเรือภาคตะวันออกไกลของฝรั่งเศส กับ หมูเรือรบไทยที่ไปรักษาปีกทางชายฝั่งตะวันออก เมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๔๘๔ นั้น หลังการรบ ฝรั่งเศสเปิดให้ชาวเวียดนามขึ้นชมเรือลาดตระเวนที่เข้ารบ (บางส่วน) และจมเรือรบฝ้ายไทย โดยโฆษณาวนเชื่อว่าเรือของตนไม่มีความเสียหายแบบ “ไร้แม้รอยแมวข่วน” น่าจะเพื่อกดอาณานิคมไว้ ไม่ให้แม้แต่คิดจะ ลูกฮือ ซึ่งค้านกับคำให้การทหารไทยที่ร่วมรบและคำแถลงของฝ้ายไทย ซึ่งทหารเรือไทยข้องใจมาก

บริบทของบทความนี้ จะไม่วิจารณ์หรือเสนอแนวความคิดความเห็นส่วนตัว ของผู้เขียน แต่จะนำความคิดเห็นของผู้ชำนาญการที่ได้ถกแถลงกันมา พอสมควรแล้ว และประจักษ์พยานกับสิ่งต่างๆ ในเชิงประจักษ์มานำเสนอ

(ซ้าย) ภาพวาดตามคำให้การ ผู้ร่วมรบที่เกาะช้าง เข้าวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๔๘๔ เมื่อ ฝรั่งเศสยิงจับระยะได้กระสุน ก็ตกพร้อมเป้า ร.ล.ธนบุรี เข้าต่อสู้แบบไม่ถอย ตาม คำสั่ง นาวาโท หลวงพร้อม วีรพันธุ์ ผู้บังคับการเรือ และผู้บังคับหมวดเรือที่ ๓ ภาพนี้แสดงอยู่ที่อาคาร สถาบันวิชาการทหารเรือ ชั้นสูง ปัจจุบันคือกรมยุทธ ศึกษาทหารเรือ ศาลาา พุทธมณฑล

ประวัติความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส

ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส น่าจะนับเป็นความสัมพันธ์กับชาติตะวันตกชาติแรกที่กรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ส่งราชทูตเดินทางไกลข้ามน้ำข้ามทะเลไปเจริญสัมพันธ์เป็นครั้งแรก แม้เคยไปเรือแตกกลางทาง ก็ยังส่งทูตคณะใหม่ไปอีก

แต่การส่งราชทูตกลับมาของฝรั่งเศสนั้น สื่อแสดงออกถึงนัยของฝรั่งเศสที่ถือว่าตนเองมีศิวิไลซ์ ตั้งแง่ว่าตนเหนือกว่า และแฝงด้วยเจตนาไม่บริสุทธิ์แต่ต้นทั้ง ๒ นัย

ยิ่งหากจะเปรียบกับราชทูตโกษาปาน จากอยุธยาที่หมอบกราบพระมหากษัตริย์ของตนอย่างไร ก็ปฏิบัติกับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เช่นนั้น ดังภาพวาดของฝรั่งเศสที่แสดงอยู่ทั่วไป

แต่ฝ่ายฝรั่งเศสในขณะนั้นจะคิดจะมองการหมอบคลานอย่างไร คงไม่ขอกกล่าวในที่นี้

แต่เมื่อ เซอวาลิเยร์ เดอ โชมองต์ เข้าเฝ้าพระนารายณ์นั้น ขอไม่ถอดรองเท้า ไม่ถอดหมวก ไม่หมอบคลาน ราชสำนักฯ ก็จัดเก้าอี้ให้ราชทูตฝรั่งเศสนั่ง แทนการนั่งกับพื้นตามธรรมเนียมสยาม แต่สังเกตจากภาพของฝรั่งเศสเอง จะเห็นว่าราชทูตฯ กลับเพียงยกพระราชสาส์นเพียงเหนือไหล่ ให้พระนารายณ์ต้องทรงลุกจากพระราชอาสน์และต้องทรงก้มพระองค์ลงกับเอื้อมหยิบพระราชสาส์น เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๒๒๘

ยิ่งไปกว่านั้นการมาเปิดความสัมพันธ์ ก็ด้วยมุ่งหวังจะให้พระนารายณ์ทรงเข้ารับ เพื่อจะเอาคริสต์ศาสนาเข้ามาครอบงำเพื่อการครอบครองสยามต่อไป โดยนัยความสงบ

และเมื่อมีการส่งกองทหารเข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยา ก็มีคำสั่งลับจากฝรั่งเศสมาว่า “หากมีโอกาสอันเหมาะสม ให้ยึดสยามเป็นเมืองขึ้น”^(๑) อันเป็นนัยของการใช้กำลัง ที่ฝรั่งเศสพร้อมจะทำเช่นกัน

เป็นเหตุให้เกิดการกระชับอำนาจเมื่อพระนารายณ์ทรงพระประชวรและผลิตแผ่นดิน ต้องจับตัวพลคอนไปประหารและเปิดโอกาสให้กองทัพฝรั่งเศสถลอนออกไป อันเป็นความบาดหมางจากที่เริ่มสัมพันธ์กันไม่ถึง ๓๐ ปี ที่ฝรั่งเศสก็ได้แสดงความเป็นฝรั่ง (เศส) ดื้อ ไม่ยอมถลอนออกไป จนตกอยู่ในวงล้อมที่พระเพทราชาที่รู้ตัวและวางแผนกับชิงลงมือก่อน จนทหารฝรั่งอดอยากเพราะขาดเสบียง ต้องถลอนออกไป หลังจากทนดื้ออยู่ ๔ เดือนเศษ และ นายพลเดส์ฟาร์จ กับพลพรรคต้องกลับไปตายกลางทาง เพราะเรือถูกพายุเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๒๓๔^(๒)

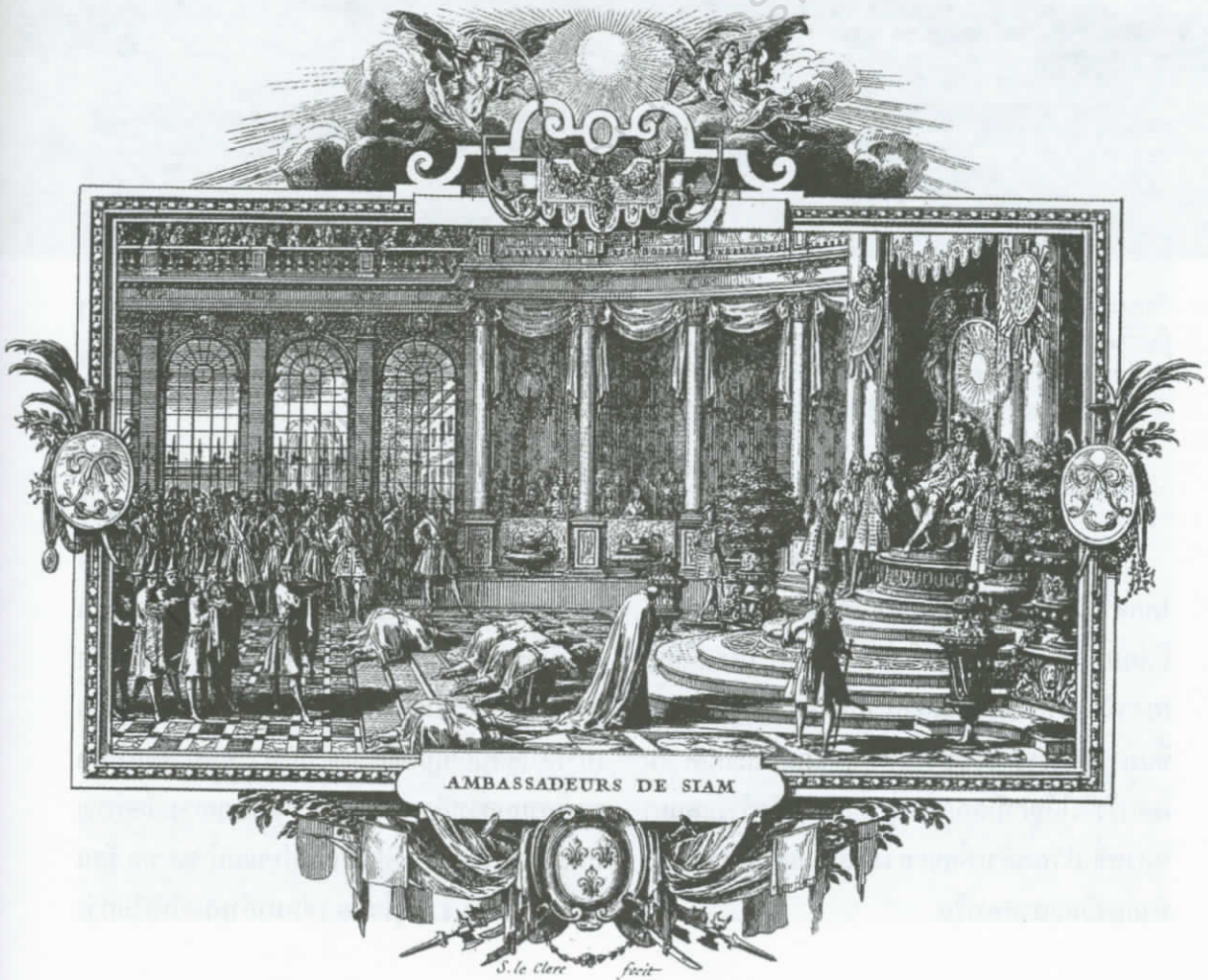
จนมาในสมัยรัตนโกสินทร์ หลังจากเสร็จศึกกับพม่าในสมัยรัชกาลที่ ๓ การรุกคืบที่แผ่มาในรูปสัมพันธ์ทางการค้า และเปิดขึ้นสำเร็จเมื่อผลิตแผ่นดินแล้ว แม้สยามจะระแวง แต่อย่างไรก็ต้องเปิดสัมพันธ์กับอังกฤษ เพราะเห็นญี่ปุ่น จีน พม่า แล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ จึงจำยอมเปิดสัมพันธ์อย่างระมัดระวัง ยอมเสียเปรียบบ้างแต่ก็ร่วมกับพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ พระอนุชาแสดงพระปรีชาสามารถในวิทยาการนำความทันสมัยมาให้ฝรั่งเศส รุกรานและก็ได้มีเวลาเตรียมการบ้าง ขณะที่อังกฤษคืบเข้ามาทางพม่า ฝรั่งเศสก็เข้ามาทางญวนและลาว

จนในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทูตฝรั่งเศสก็แสดงความกักขฬะกับหม่อมราโชทัย และรุกรานมาทางลาว รวมทั้งที่ฝรั่งเศสอ้างว่าเข้ามาช่วยปราบฮ่อ ซึ่งก็ดูจะยังไม่ทันใจปฏิบัติการจี้หัวใจ โดยให้การทูตเรือปืน จึงเกิดขึ้นใน ร.ศ. ๑๑๒

จากนั้นพระพุทธเจ้าหลวงจึงทรงส่งพระราชโอรสไปศึกษาในต่างประเทศ เพื่อจะนำความรู้และความทันสมัยเข้ามาสู่สยามให้มากและเร็วขึ้น หลังจากฝรั่งเศสพยายามหาเรื่องและเล็มที่จันทบุรี-ตราด และฝั่งลาว แม้สยามจะปฏิบัติตามข้อตกลงทุกอย่าง โดยไม่บิดพลิ้ว สร้างความเจ็บใจและรอยแค้นในจิตใจชาวสยามไม่น้อย

ภาพวาดที่ฝรั่งเศส สามารถดูเปรียบเทียบ
ราชทูตจากตะวันตกกับตะวันออกได้ชัดเจน

เรือพระที่นั่งมหาจักรี (ลำที่ ๑) สำหรับแผน ๒ ในเหตุการณ์สู้รบที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา แต่ไม่ได้ใช้ พระยาชลยุทธโยธินทรไตรริยมเข้าทำการยุทธขึ้นเด็ดขาด เข้ายิงและชนเรือฝรั่งเศส แต่รัชกาลที่ ๕ ทรงห้ามไว้และยอมเจรจาเสียดินแดนกับเงินค่าไถ่ประเทศ

ผู้เขียนไม่เคยรู้หรือพบเอกสารว่ามีการเจรจาขอคืนดินแดนเมื่อมีสถานะของผู้ชนะสงคราม หรือการเจรจาใดๆ เลย

จนสยามมากอดคอกับฝรั่ง ร่วมรบในสงครามโลกครั้งแรก และมีฐานะเป็นผู้ชนะสงครามด้วย ๒๑ ปีต่อมา สงครามโลกครั้งที่ ๒ เกิดขึ้นและฝรั่งเศสถูกเยอรมันเข้ายึดครองและสถาปนารัฐบาลหุ่น “วีซี” ขึ้นมา การเจรจาปรับปรุงแนวเขตแดนที่สะสมความพิศหวังจึงได้ถูกเปิดออก เพราะสยามได้สร้างแสนยานุภาพขึ้นไว้พอตัวเพื่อจะทวงคืนดินแดนเลยทีเดียวกองบินและกองเรือ

พ.ร.บ.บำรุงกำลังทางเรือ พ.ศ. ๒๔๗๘

กำลังทางเรือของสยามในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พัฒนาช่วงหลังสงครามโลกคราวแรกจากที่เคยมีไว้เพียงเพื่อปฏิเสธการปฏิบัติการของข้าศึกหรือมิตรที่จะมารุกราน เช่น เรือตอร์ปิโดขนาดเล็ก (บางลำใช้คนถีบลูกตอร์ปิโดลงน้ำ) เรือพิฆาตตอร์ปิโดชุดเรือรบหลวงเสด็จยอนชล และเรือรบหลวงเสด็จคำรณสินธุ์ (สมัยรัชกาลที่ ๕) เรือปืนปากแม่น้ำชุด ร.ล.รัตนโกสินทร์ และ ร.ล.สุโขทัย (ต่อมากำหนดให้เรียกว่า

เรือหลวงทั้งหมด) ที่มีปืนใหญ่ขนาด ๖ นิ้ว ป้อมหัว และท้ายเรือ กับเรือพิฆาตตอร์ปิโดอย่าง ร.ล.พระร่วง ที่ประชาชนร่วมสมทบทุนกันซื้อถวายในหลวงรัชกาลที่ ๖ และเรือยามฝั่ง ๒-๓ ลำ ก็ล้วนมียุทธศาสตร์การป้องกันกันอ่าวรูปตัว ก ในอ่าวไทยและปากแม่น้ำเจ้าพระยา ล้วนเป็นเรือเก่าทันสมัยเป็นส่วนใหญ่

จน นายเรือโท สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ (สมเด็จพระราชบิดา ในพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙) เสียพระทัยมาก ที่เสนาธิการทหารเรือ (กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร) ไม่ยอมพิจารณาแผนการป้องกันทางทะเลออกไปในอ่าว นำแผนการที่จัดทำเสนอไปเก็บใส่ตู้เซฟ (จึงถูกเก็บดองไว้กว่า ๗๐ ปี) ทรงถวายบังคมลาออก ไปทรงศึกษาต่อและทำงานด้านสาธารณสุขและการแพทย์ (ในช่วงนั้นกรมหมื่นชุมพรเขตอุดมศักดิ์ถูกให้ออกจากราชการ)

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีกลาโหมจึงให้หลวงสินธุสงครามชัย เสนาธิการทหารเรือ เสนอแผนบำรุงกำลังทางเรือ เพื่อจะสร้างกองเรือให้ทันสมัย ป้องกันประเทศทางทะเลได้จริง มีใช้ต่อเรือใหม่ปีละลำสองลำ หรือเว้นไป ก็จะไม่อาจมีกำลังทางเรือที่จะรบหรือจะทวงดินแดนคืนได้ จึงมีการเสนอแผนสร้างกำลังทางเรือ ทั้งเรือผิวน้ำ เรือใต้น้ำ และพิจารณาจัดตั้งกองบินนาวิกโยธินมาใช้เงินบริจาคของประชาชนจังหวัดชายทะเลต่างๆ มาซื้อเครื่องบินทะเลจำนวนแรกแบบราชนาวิก ๑ (บรน. ๑) จำนวน ๖ ลำ ที่ใช้ทั้งประจำเรือสลุบที่ต่อใหม่และประจำกองบินทะเล โดยมีเรือตามแผนฯ ใช้เงินงบประมาณ ๑๖.๘๗๒ ล้านบาท ทำให้กองทัพเรือได้มีกองเรือเข้าประจำการใหม่ ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๐-๘๑ โดยลำสุดท้ายที่มาถึงกรุงเทพฯ คือเรือปืนหนัก ร.ล.ธนบุรี มาถึงเมื่อ ๕ ตุลาคม ๒๔๘๑

เรือที่สั่งสร้างใหม่ตาม พ.ร.บ.บำรุงกำลังทางเรือ พ.ศ. ๒๔๗๘

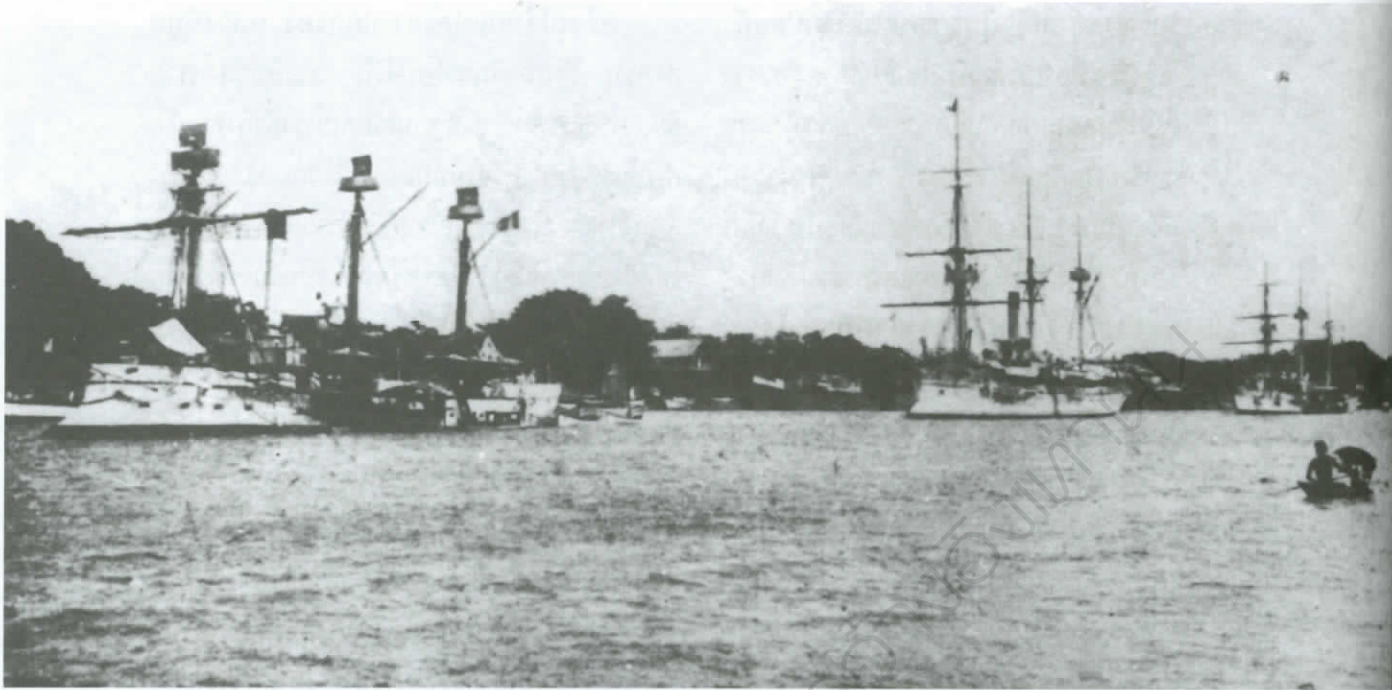
ชนิดเรือ	เสนอในโครงการ	สร้างได้	ราคา-ล้านบาท	สั่งสร้างเมื่อ
เรือวางทุ่นระเบิด	๑ ลำ	๒ ลำ	๐.๕๘๓	กรกฎาคม ๒๔๗๘
เรือตอร์ปิโดใหญ่*	๔ ลำ	๗ ลำ	๓.๙๙๙	กรกฎาคม ๒๔๗๘
เรือสลุบ (ฝึกนักเรียน)	-	๒ ลำ	๑.๘๘๕	สิงหาคม ๒๔๗๘
เรือดำน้ำ	๓ ลำ	๔ ลำ	๓.๒๘๐	พฤศจิกายน ๒๔๗๘
เรือปืนหนัก	๑ ลำ	๒ ลำ	๕.๗๒๗	ธันวาคม ๒๔๗๘
เรือตอร์ปิโดเล็ก	-	๓ ลำ	๐.๗๒๑	มกราคม ๒๔๗๘
เรือลำเลียง	-	๒ ลำ	๐.๖๗๗	มีนาคม ๒๔๗๘

เรือที่มีอาวุธพร้อมคือ เรือตอร์ปิโด เรือปืนหนัก (ไม่มีปืนเบา) เรือดำน้ำ (ไม่มีลูกตอร์ปิโด) นอกนั้นไม่มีอาวุธและซื้ออาวุธมาติดตั้งต่างหาก

ราคาเรือที่ซื้อทั้งหมดประมาณ ๑๖.๘๗๒ ล้านบาท

* ได้มีการสั่งต่อ ร.ล.ตลาด และเรือหลวงภูเก็ตไปก่อนหน้าแล้ว รวม ๒ ลำ

หากเทียบกำลังทางเรือใหม่ของไทยกับกองเรือภาคตะวันออกไกลของฝรั่งเศสที่มาเข้าตีแล้ว จะเห็นว่าโดยรวมแล้ว ดูจะไม่เป็นรองฝรั่งเศส แต่ฝรั่งเศสเลือกกระดมกำลังมาเข้าตีหมวดเรือที่ ๓ ที่ตอนกำลังออกมารักษาปีกที่เกาะช้าง

(บน) เรือรบ ๒ ลำ ที่ตีฝ่าปากน้ำเข้ามา จอดสมทบกับเรือดูแลที่ยังไม่ถอนออกไป บริเวณหน้าสถานีรถไฟฝรั่งเศส ก่อนออกไปยื่นข้อเรียกร้องและปิดอ่าว สร้างความเจ็บช้ำอย่างยิ่ง ทำให้เกิดแนวคิดป้องกันอ่าวไทย

(ขวา) ทหารสยามที่เพิ่งเริ่มทดลองยิงปืนเป็นหมู่ (๕ นัด) ได้เพียงครั้งเดียว และแม้จะยิงสวมร่องเท้าไม่เป็น แต่ยิงปืนเลือนหมอบ (Disappearing Carriage) ที่บรรจุท้าย ผลุบขึ้นยิงแล้วผลุบลงมาบรรจุใหม่ได้ ทำให้ฝรั่งเศสไม่กล้าส่งเรือเข้ามาปากน้ำอีก เพราะรู้ว่าถ้าฝึกอีกหน่อย เรือรบฝรั่งเศสจะผ่านป้อมไม้ได้แน่

แต่เมื่อญี่ปุ่นที่รุกรานจีนและเข้ามาในอินโดจีนไทยยื่นข้อเสนอรับปรุงเขตแดนเพราะเกรงว่าในอนาคตดินแดนที่เสียไปในช่วง ๕๐ ปี อาจมีความเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนจากญี่ปุ่น

ฝรั่งเศสก็แสดงความเป็นฝรั่ง (เศส) ที่ถือตนเหนือกว่า คือเลือกที่จะทำสงคราม ทั้งที่รู้เรื่องการเตรียมกำลังของฝ่ายไทย

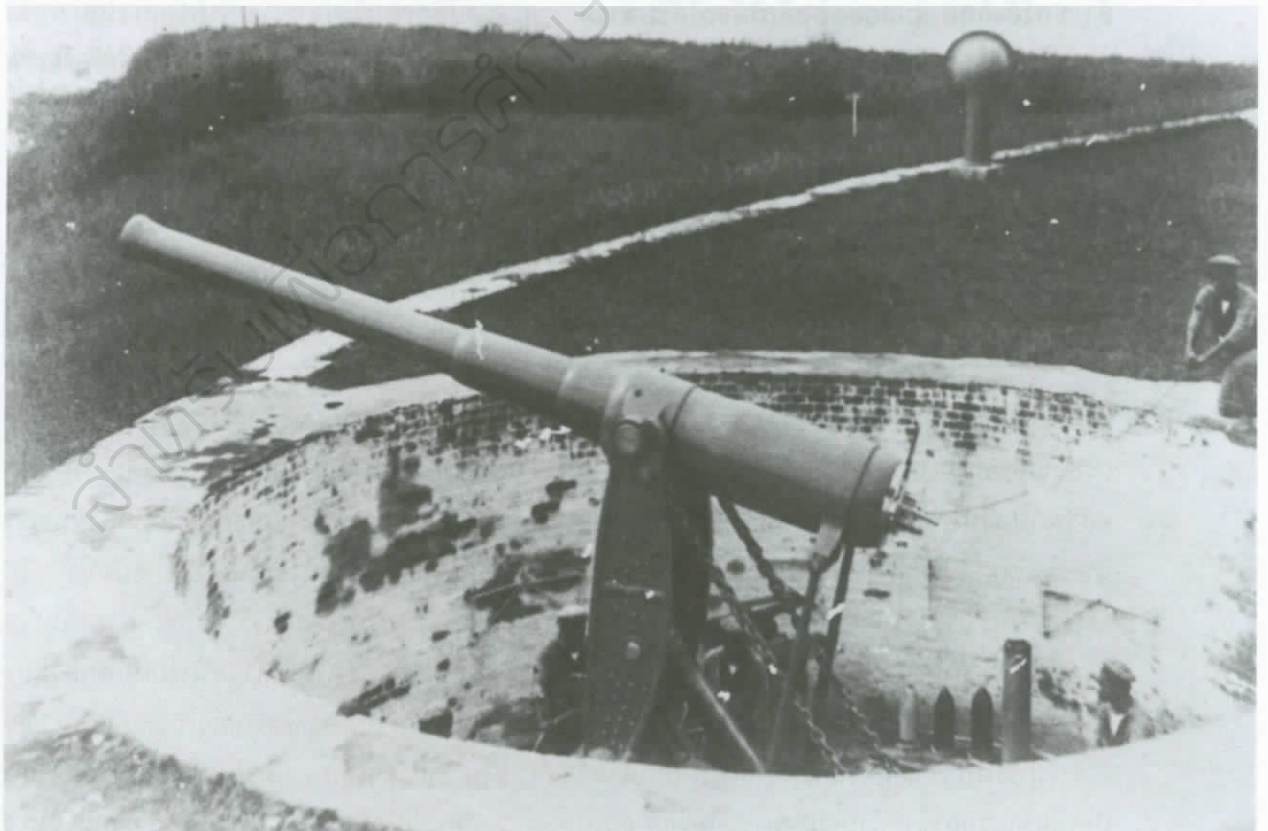
ในช่วงที่มีเหตุการณ์รบ กองทัพเรือสามารถจัดกองกำลังโดยมีเรือตอร์ปิโดใหญ่เป็น ๓ หมู่ หมู่ละ ๓ ลำ เรือสลูบคือ ร.ล.แม่กลอง และ ร.ล.ท่าจีน (มีปืน ๔.๖ นิ้ว ป้อมเดี่ยวหัวและท้ายรวม ๔ ป้อมกับตอร์ปิโดและปืนต่อสู้อากาศยาน) สามารถผลัดเวรกันไป รวมทั้งเรือปืนหนัก ร.ล.ธนบุรี และ ร.ล.ศรี

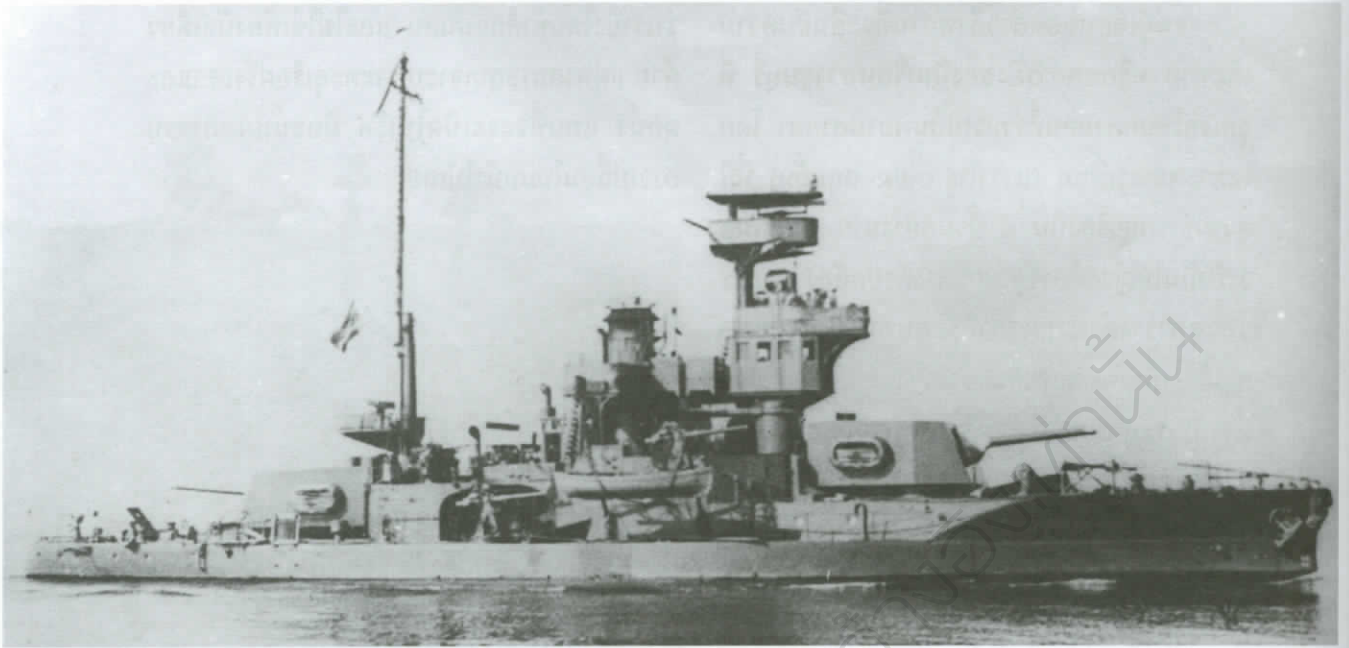
อยุธยา ที่มีปืนป้อมคู่ขนาด ๘ นิ้ว สองป้อมหัวและท้ายมีระยะยิงถึงกว่า ๒๕ กิโลเมตร แต่คำสั่งจากรัฐบาลให้จัดหมู่เรือออกไปรักษาปากของการรบทางตะวันออกที่เกาะช้าง เพื่อป้องกันข้าศึกที่อาจมาระดมยิงฝั่งหรือโจมตีทางชายแดนนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสงครามทางเรือเห็นว่าเป็นการแบ่งและลดทอนกำลังกองเรือลงเอง ทำให้ฝรั่งเศสโถมกำลังเข้าตีด้วยกำลังทั้งหมด เพื่อทำลายหมวดเรือที่ ๓ ของไทยที่รักษาการณ์อยู่ที่เกาะช้าง

การเข้าโจมตีเรือตอร์ปิโด ๒ ลำที่จอดหน้าเกาะง่ามในฉากแรกตอนรุ่งเช้าวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๔๘๔ และการเริ่มเข้าปะทะกับ ร.ล.ธนบุรีต่อมา นั้นคงศึกษาได้จากรายละเอียดการรบ เช่น เรื่อง “เมื่อธนบุรีรบ” ที่ ม.ล.ชัยนิมิตร นวรัตน์ ได้เรียบเรียงและจัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์พิธีพระราชทานเพลิงศพ พลเรือเอก จิตต์ สังขดุลย์ อดีตปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้เป็นคุณลุง ที่ร่วมรบในชั้นยศนายเรือโท ตำแหน่งนายป้อมท้ายของ ร.ล.ธนบุรี และที่ พลเรือโท พัน รัชแก้ว ได้ค้นคว้ากับแปลเอกสารฝรั่งเศสมาขยายความเปรียบเทียบไว้

แต่ผู้เขียนขอกล่าวถึงพยานที่จะยืนยันความเสียหาย หรือผลการยิงของปืนเรือหลวงธนบุรี ที่ลูกเรือไทยหลายคนมีส่วนร่วมเป็นพยานสายตา โดยเฉพาะคุณครูเพ็ยม (นาวาโท เพ็ยม สกุลมั่น) ที่มีความชำนาญเรื่องปืน ๘ นิ้วนี้อย่างมาก (ปกติเมื่อจะยิงปืนใหญ่จะต้องวัดระยะห่างด้วยกล้องวัดระยะ และดูตารางคำนวณเวลากระสุนตกเพื่อตรวจผลการยิง เมื่อยิงออกไปก็จะมีการชานเวลาเพื่อดูฝอยน้ำจากกระสุนตก) ซึ่งลูกปืน ๘ นิ้วนี้ ฝอยน้ำจากกระสุนตกในระยะหมื่นกว่าถึง ๑๓,๐๐๐ เมตร ที่ยิงในวันนั้น ลูกปืนจะมีความเร็วประมาณเท่าเสียง ฝอยน้ำจากกระสุนตกหากไม่โดนเป้านั้น ครูเพ็ยมบอกว่าจะสูงเหมือนลำต้นตาล และครูเพ็ยมท่านเห็นลูกปืนผลุบหายเข้าไปในเรือลามอตตีปิเกต์ของข้าศึกและควันที่เป่าจากการโดนยิง โดยไม่เห็นฝอยน้ำจากลูกปืน และการกระทบเป้าที่โครงสร้างส่วนบน (super structure) ของเรือข้าศึก ท่านจึงยืนยัน

ว่าเรายังโดนข้าศึกแน่นอน และไม่ใช่เพียงนัดเดียวด้วย แต่หากกระสุนเจาะเกราะทะเลเรือฝรั่งเศสและตึกน้ำ แทนที่จะระเบิดในเรือ มิฉะนั้นผลการรบอาจเปลี่ยนโฉมหน้าไปเลย

เพราะการที่ฝรั่งเศสเปิดให้ชาวญวนขึ้นชมเรือในวันต่อๆ มาหลังการรบนั้น ผู้ที่ศึกษาเรื่องการรบของเรือประจัญบานขนาดกระเป่า คือเรือกราฟ สเปนของเยอรมัน กับหมู่เรือลาดตระเวนหนักและเบา ๓ ลำ ของอังกฤษ ในแอตแลนติกใต้จนได้รับความเสียหายกันทั้ง ๒ ฝ่าย

กราฟ สเปน ต้องหลบเข้าซ่อมเรือที่มอนเตวิเดโอของอุรุกวัย ลูกเรือใช้เวลาเพียงคืนเดียวเพื่อกลับร่องรอยความเสียหายต่างๆ ของตัวเรือและโครงสร้างต่างๆ โดยใช้ผ้าใบและสีทาเรือ จนฝ่ายอุรุกวัยที่ขึ้นดูเรือยังไม่เห็นความเสียหายที่ชัดเจน

ส่วนที่ว่าฝรั่งเศสมีโชคในการรบ ก็เพราะเมื่อยิงกระสุนตกร้อมเรือธนบุรี ในตำบลกระสุนชุดต่อมากระสุนลูกหนึ่งโดนเข้าที่ห้องใต้หอรบทางกราบขวา แล้วระเบิดขึ้นใต้ห้องที่ ผบ.เรือธนบุรีสั่งการรบอยู่ แรงระเบิดทะลุเข้าห้องที่หุ้มเกราะ (ไปสัมผัสและเคาะดูได้ที่โรงเรียนนายเรือ) นี้ หากกระสุนยิงโดนสูงกว่านี้เพียงเมตรเดียวก็จะโดนเกราะของหอรบ ผลการรบคงไม่ออกแบบนี้

ส่วนการที่จะซ่อนความเสียหายของเรือลามอตต์ปีเกต์จากสายตาชาวบ้านเวียดนามที่ไม่คุ้นเคยกับ

(บน) เรือปืนเบา หรือเรือปืนปากแม่น้ำ ร.ล.รัตนโกสินทร์ ติดปืนป้อมขนาด ๒ นิ้วที่หัวและท้าย เป็นยุทธศาสตร์ป้องกันปากน้ำไม่ให้มีประวัติศาสตร์ซ้ำรอย

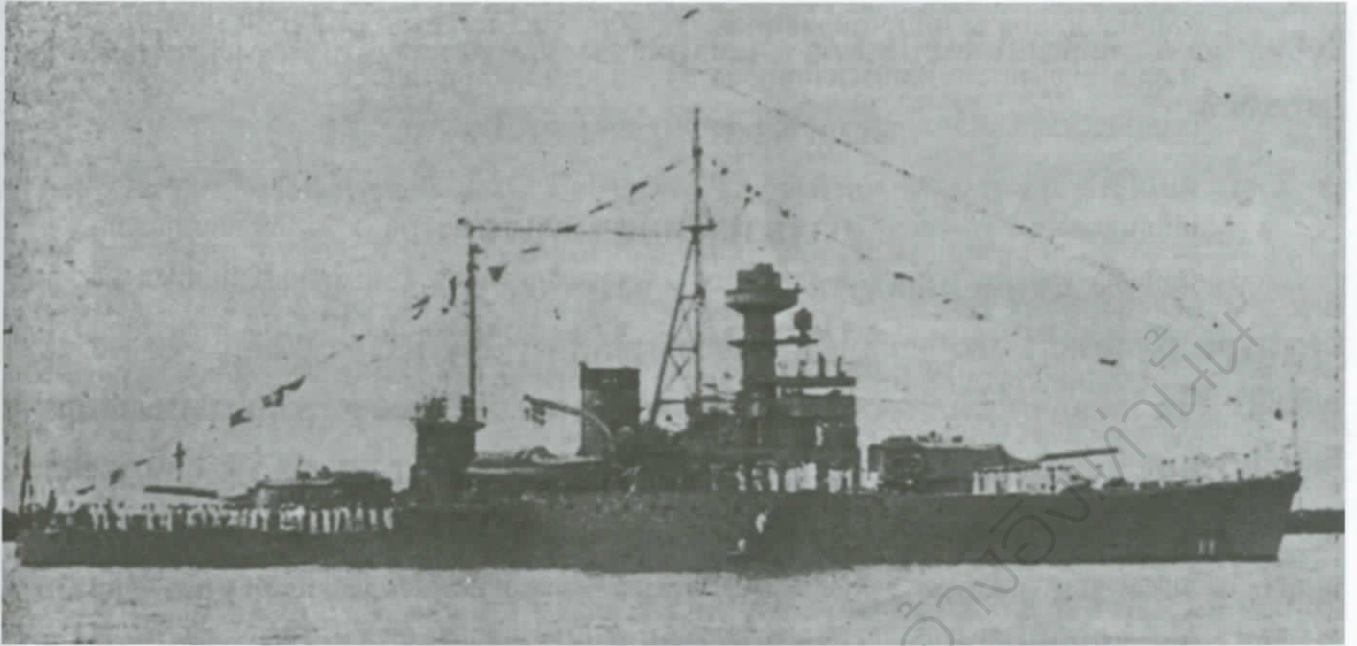
(ขวาบน) ร.ล.ธนบุรี ตัวเล็กหมัดหนัก ในเมื่อมีเงินน้อยสร้างเรือได้น้อย ก็วางยุทธศาสตร์คล้ายกองทัพเรือเยอรมันที่สร้างเรือประจัญบานขนาดกระเป่า ตัวเล็กหมัดหนัก เหมือนกันโดยบังเอิญ

(ขวากลาง) เรือตอร์ปิโด ร.ล.สงขลา และ ร.ล.ชลบุรี (ชั้นเดียวกัน) ทำความเร็วได้ถึง ๓๐ นอต แต่เครื่องกังหันไอน้ำหากไม่อุ่นไอน้ำไว้ การออกเรือก็ต้องรอดำน้ำ จึงไม่ได้มีโอกาสออกเรือไปแสดงฝีมือ ร.ล.ระยองที่ออกไปตรวจที่เกาะกูดก็ไม่พบกับข้าศึกที่มีได้เสียขยายฝั่ง แต่วิ่งผ่านทะเลลึกเข้ามา

เรือรบ เพราะหากเรือลามอตต์ปีเกต์ไม่เสียหาย ย่อมจะไม่รีบถอนตัว เรียกเรือลูกหมูกลับไซ่ง่อนไป ย่อมจะไม่ยาก

นับเป็นความบังเอิญที่ในระหว่างสงครามเวียดนาม ท่านพลเรือเอก นิตย ศรีสมวงษ์ ร.น. อดีตผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ และรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด ท่านเล่าให้ฟังว่า สมัยนำ ร.ล.พังงัน ในราชการสงครามเวียดนาม ท่านเดินเรือจากปากน้ำเมืองวังเตา เข้าแม่น้ำไปเทียบท่าเมืองไซ่ง่อน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙ บังเอิญเรือจะเทียบที่ Pier Bravo เป็นท่าเทียบเดียวกับเรือลามอตต์ปีเกต์จอดเทียบ เมื่อปี ๒๕๔๔ นำร่องชาวเวียดนามใต้

วัยราว ๔๐ ปีที่เล่าให้คุณครุฑนิตย์ฟังว่า เมื่อเขาวัยราว ๑๐ ขวบ ได้ร่วมกับบิดาขึ้นชมเรือลามอตต์ปีเกต์ และเมื่อเดินชมไปที่ห้องหนึ่งเห็นมีส่วนประกอบของเรือบางแห่งที่เป็นกระจก มีกระจกแตกชำรุดเสียหายปรากฏให้เห็น และได้รับคำอธิบายจากฝรั่งว่าเกิดจากความสั่นสะเทือนอย่างแรงในขณะ

เรือยิงปืนใหญ่จำนวนมากในระหว่างการสู้รบกับเรือรบไทย

ซึ่งโดยสภาพความเป็นจริงแล้ว ในการยิงปืนใหญ่เรือที่จะต้องมีการชັกซ้อมเป็นประจำ กระจกในเรือที่จะมีก็คือที่บานหน้าห้องสะพานเดินเรือ และบานช่องหน้าต่างที่เป็นบานกลมมีกระจกหนา และ

กลไกเปิด-ปิดล็อค จะไม่มีโอกาสแตกได้เลยหาก
ไม่ถูกปืนใหญ่ยิงกระทบโดนบริเวณใกล้เคียง ซึ่ง
ก็จะหาอะไหล่ซ่อมเปลี่ยนได้ยาก หากไม่ได้อยู่ใน
อู่ใหญ่ในบ้านตัวเอง จึงน่าจะนับว่าเป็นการกลบ
เกลื่อนที่หลงเหลือร่องรอยของฝรั่งเศส ที่เมื่อได้
โกหกแล้ว จะไม่ยอมรับ ต้องโกหกต่อๆ ไป ตาม
นิสัยฝรั่ง (เศส)

ซึ่งหนังสือสารานุกรมเรือรบระดับโลก Jane's
Fighting Ships ฉบับปี ๑๙๔๕ ที่พิมพ์จำหน่ายไป
ทั่วโลกของฝรั่งเศสที่ย่อมจะเป็นกลาง ก็ได้กล่าวถึง
เรือนี้ว่า “ลูกอาวุธเสียหายในการรบกับเรือรบไทย
ที่เกาะช้าง”

โดยในการใกล้เกลี้ยและเจรจาสงบศึกของญี่ปุ่น
ที่เรือลาดตระเวนนาโตริ ที่เดินทางเข้ามาในช่วงก่อน

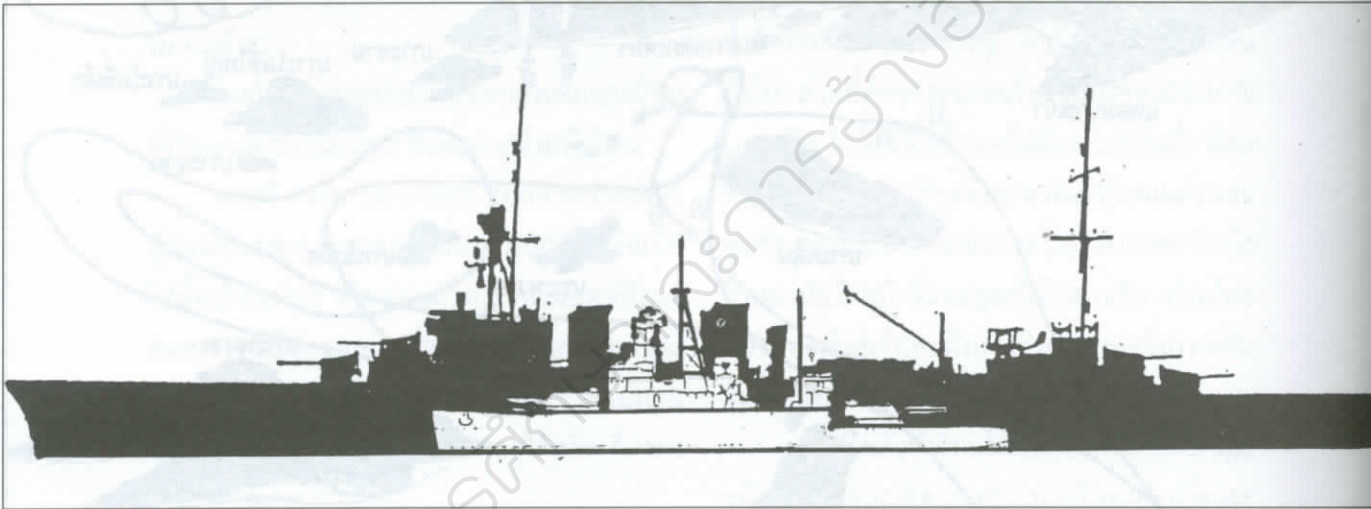
พลตรี เนตร เขมะโยธิน (ยศขณะร่วมคณะ
ผู้แทนไปเจรจา) ท่านเคยเขียนเล่าว่าขณะลงเรือเล็ก
ไปขึ้นเรือนาโตริ เรือแล่นผ่านเรือลามอตต์ปีเกต์
กราบขวา ไม่ใช่กราบซ้ายที่รบกับเรา ในซากกลับก็ไม่มี
โอกาสดูอีกกราบ จึงไม่อาจจะยืนยันได้ ซึ่งก็แน่นอน
ว่าหากคนที่มิใช่ชาวเรือเข้าไปตรวจดูใกล้ชิด ก็คงหา
ร่องรอยได้ยาก

คุณครุณิธย์ได้กล่าวถึงความเสียหายที่ฝรั่งเศส
ยอมรับในข้อมูลฝ่ายตน ที่ เรือเอก จิตพร ต้นตีกุล
ร.น. (ยศในสมัยนั้น) นักเรียนเก่าโรงเรียนนายเรือ
ฝรั่งเศส ได้แปลเอกสารของฝรั่งเศสอยู่ตอนหนึ่ง
ในช่วงการดวลปืนใหญ่ระหว่างเรือลามอตต์ปีเกต์
กับ ร.ล.ธนบุรีว่า คนฝรั่งเศสบนเรือลามอตต์ปีเกต์
สังเกตเห็นว่าเรือเกิดอาการสะท้านอย่างแรงไปทั้งลำ
ความเร็วเรือซึ่งวิ่งอยู่สูงสุดซึ่งเป็นปกติในระหว่างรบ
เกิดความเร็วดกอย่างฮวบฮาบกะทันหัน จนเกิดควัน
ดำที่ปล่องเรือ อาการนี้คงอยู่เพียงชั่วครู่แล้วหายไป
ซึ่งเจ้าตัวนี้คิดว่าเรือคงถูกกระสุนจากเรือรบฝ่ายไทย
เสียหาย แต่เมื่อมองไปที่ท้ายเรือ จึงแจ้งถึงสาเหตุที่
เกิดขึ้น เพราะได้สังเกตเห็นพริ้วน้ำท้ายเรือลามอตต์

ปีเกต์พุ่งแดงเป็นทางยาว แสดงว่าเรือได้แล่นโดน
ที่ตื้น ซึ่งมีอยู่มากมายบริเวณนั้น และสามารถหลุด
ออกไปได้เอง ผู้เขียนบทความยังได้แสดงความ
วิตกต่อไปว่า หากเรือลามอตต์ปีเกต์ต้องเกยที่ตื้น
และนั่งแท่นแบบถาวรแล้ว ก็คงเป็นโศกนาฏกรรมที่
ทหารเรือฝรั่งเศสจะต้องเศร้าหมองตลอดไป (แสดง
ว่ามีความคิดว่า จะเสียดักดีศรีมาก หากมารบกับ
ทหารเรือไทยแล้วเสียเรือ) ความเป็นไปได้ในเรื่อง
นี้ก็มิมาก เพราะเรือที่มีระวางเต็มที่ถึงกว่า ๓,๐๐๐
ตัน กินน้ำลึกสูงสุดถึง ๒๐.๖๗ ฟิต คาดว่าต้องใช้
ความเร็วสูงสุด เพื่อความได้เปรียบขณะรบ ในน่าน
น้ำจำกัดที่มีเกาะน้อยใหญ่ อีกทั้งกองหินและที่ตื้น
ทั่วไป ส่วนที่ลึกของทะเลบริเวณนั้นเพียงประมาณ
๓๑.๑ ฟิต ในพื้นที่ที่ฝรั่งเศสไม่คุ้นเคย การเฉี่ยวโดน
ที่ตื้นนี้จึงเป็นการเสี่ยงที่ไตร่ตรองไว้ก่อนแล้วและ
คุ้มค่า ตามประสบการณ์รบของมหาอำนาจชาติหนึ่ง
ที่รบมานับร้อยปี ตั้งแต่ยุคเรือใบมาแล้ว ส่วนไทย
ก็ยังคงเรียนรู้และฝึกฝนติดตามเทคโนโลยีกับ
ยุทธวิธีต่อไป

โดยส่วนตัวผู้เขียนได้มีโอกาสพูดคุยกับ คุณ
วันสนันท์ กนกพัฒนางกูร นักเรียนเก่าฝรั่งเศส
นักศึกษาปริญญาเอก (ในขณะนั้น) ผู้ให้ความช่วย
เหลือ ม.ล. ชัยนิมิตร นวรัตน์ ในด้านข้อมูลและ
การค้นคว้าต่างๆ ในฝรั่งเศสจนหนังสือเมื่อธนบุรีรบ
สำเร็จลง เพราะเธอได้พบกับทหารประจำเรือช่วยรบ
ที่ร่วมขบวนมาด้วยและมีรายชื่อทหารที่มาร่วมรบ แต่
ที่ได้พบตัวทหารฝรั่งเศสรายนี้ นอกจากอายุมากแล้ว
ยังมีความคิดแบบคนเก่าๆ ที่ไม่ร่วมมือในการเปิดเผย
ข้อมูล ยังเห็นคนไทยเป็นชาติศัตรูอยู่ จึงไม่ได้ติดต่อ
กันอีก แต่ผู้เขียนก็ได้พยายามติดต่อโดยผ่านทหาร
เรือไทย ซึ่งทางทหารเรือฝรั่งเศสก็มีความสงสัยตาม
บันทึกของฝ่ายตนที่สับสนกับหมอกควันในการรบว่า
ร.ล.ศรีอยุธยาเข้าร่วมรบด้วย และถูกยิงจนต้องหนี
เข้าแม่น้ำจันทบุรี ไปเกยตื้น และมีเรือตอร์ปิโดไทย

เรือลามอตตีปีเกต์ (La Motte-Picquet) เรือลาดตระเวนขนาด ๗,๓๕๐ ตัน ซึ่งเทียบขนาดแล้วจะเห็นว่าใหญ่กว่า ร.ล.ธนบุรี ขนาดแม่กับลูกได้เลย (ภาพเปรียบเทียบจากหนังสือเมื่อธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๘)

คือ ร.ล.ตราดหรือเรือพิฆาตขนาดพันตันที่ฝรั่งเศส เข้าใจว่าอาจเป็น ร.ล.พระร่วง และฝรั่งเศสได้จมเรือ นี้่อีก ๑ ลำด้วย

แต่ในความเป็นจริง เรือตอร์ปิโดอีกลำที่เครื่อง บินฝรั่งเศสบินมาตรวจการณ์เห็นเมื่อเย็นวันที่ ๑๖ มกราคม ก่อนจะรบกันในเช้าวันรุ่งขึ้น คือ ร.ล.ระยอง ที่ ผบ.หมวดเรือให้วิ่งออกไปตรวจการณ์แถวเกาะ กูดก่อนสว่างและไม่ได้ร่วมรบ ฝรั่งเศสระดมยิง เกาะง่าม โดยเข้าใจว่าเป็น ร.ล.ศรีอยุธยา ซึ่งมาจ

ในกรณีแมนฮัตตัน อีก ๑๐ ปีให้หลัง (และใช้เป็น เรือพระที่นั่งในการเสด็จนิวัติพระนครของรัชกาล ที่ ๘) และ ร.ล.พระร่วง ที่มาปลดระวางฯ เมื่อราวปี ๒๕๑๒ โดยไม่ได้อยู่ในหมวดเรือใดที่มาลัดเปลี่ยน กำลังเลย

ผู้เขียนเคยแลกเปลี่ยนข้อมูลกับต่างชาติมา หลายครั้งแล้ว

แต่เมื่อทางเรากลับไปเพื่อที่จะสืบค้น ตามรายชื่อทหารเรือฝรั่งเศสที่มีอยู่ เหมือนกันกับ ทีมหาอำนาจร่วมรบจะชำระประวัติศาสตร์กัน อย่าง ผู้เจริญแล้ว โดยจะหาตัวลูกเรือบนเรือลามอตตี ปีเกต์ที่ร่วมรบและยังมีชีวิตอยู่เพื่อการสอบถามหรือ สัมภาษณ์นั้น

ปรากฏว่าได้รับคำตอบว่า “ไม่ใช่กิจของทหารเรือฝรั่งเศส” ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมแบบเดิมของฝรั่งเศส (เศส) ที่เอาประโยชน์ข้างเดียว ทั้งที่ติดหนี้ขอความช่วยเหลือเรามาก่อนแล้วทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้

ผู้ชำนาญการเรือได้บอกกับผู้เขียนว่า หากจะปกปิดเรื่องการรบใดให้เป็นความลับ ก็สามารรถจะประชุมและสั่งไม่ให้บันทึกในปุมเรือ และสั่งไม่ให้พูดถึงกันอีกก็จะปกปิดความจริงบางประการได้เช่นกัน

บทส่งท้าย

แม้การสิ้นสุดของเรือลามอตต์ปีเกต์หรือที่เรือครั้งสุดท้ายตามที่คุณครูนิตยกุลกล่าวไว้ และอยู่ถึงปัจจุบัน ก็คือเหตุการณ์หลังการรบที่เกาะช้างแล้ว บางท่านมีความเห็นว่าเรือน่าจะเสียหายไปแล้ว

ตั้งนั้นตอนก่อนปลายสงครามโลกเล็กน้อยคือต้นปี พ.ศ. ๒๔๘๘ เมื่อญี่ปุ่นเข้าครองอินโดจีนทั้งหมด เรือลามอตต์ปีเกต์จึงได้ถูกยึดไปด้วย และถูกถอนกำลังพลส่วนหนึ่งขึ้นบก แล้วนำเรือไปจอดที่นาเบ (Nha Be) กับเรือสลูปอีก ๒ ลำที่ได้ร่วมรบกันมาก็ถูกนำไปผูกไว้ที่เมืองไมโธ (My Tho) และต่อมาไม่นานก็ถูกเครื่องบินจากเรือบรรทุกเครื่องบินสหรัฐของ นายพลเรือ แมคเคน เข้าโจมตีทำลายจมคาบ้นแม่น้ำอยู่ในเวียดนามใต้จนถึงปัจจุบัน

นักบินที่เข้าโจมตีจมเรือลามอตต์ปีเกต์ก็มีความสงสัย ว่าทำไมการยิงต่อสู้อากาศยานของเรือลาดตระเวนในวันโจมตีนั้น เป็นไปแบบพอฟเป็นพิธิ แล้วเห็นลูกเรือส่วนใหญ่ไม่ได้อีกหรือจะป้องกันเรือตามวิสัยชาวเรือเลย กลับรีบสละเรือ โดดน้ำหนีกัน คล้ายกับว่า เรือเสียหายไปแล้ว หรืออยากจะปล่อยให้จมไปเพื่อจะกลบเกลื่อนหลักฐานความเสียหายจากการรบที่ผ่านมา

จึงอาจดูคล้ายกับเรือประจัญบานขนาดกระเป่า

กราฟ สเปน ของเยอรมันที่ระเบิดตนเองที่ปากแม่น้ำปลาต้า อูรุกวัย เพราะเสียหายจนไม่อาจจะรบต่อกับกองเรืออังกฤษที่จะตามมาได้จึงได้ระเบิดทำลายตนเองเสีย

ขณะที่ ร.ล.ธนบุรีถูกกู้ให้ขึ้นมา และลอยลำอยู่ในลำน้ำเจ้าพระยาหน้าโรงเรียนนายเรือ สมุทรปราการอยู่พักหนึ่ง และเป็นกองบังคับการลอยน้ำของกองเรือตรวจอ่าวที่บางนาอยู่หลายปี ก่อนที่จะถูกรื้อและคงไว้แต่ป้อมปืนหัวกับสะพานเดินเรือและหอรบเป็นอนุสรณ์สถานที่โรงเรียนนายเรือ ถึงปัจจุบัน ที่ย่างขึ้นปีที่ ๘๐ ของการรบที่เกาะช้างแล้วนี้ ความที่ไม่ประสบโชคในการรบ ขณะที่กำลังพลมีความตั้งใจและกล้าหาญในการต่อสู้และรบ เปรียบไปก็คงคล้ายกับนักบินของอาร์เจนตินาที่รบกับอังกฤษในสงครามชิงเกาะฟอล์กแลนด์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ นักบินเครื่องบินโจมตีทิ้งระเบิดลงบนเรืออังกฤษอีกหลายลำ แต่การที่ซื้อระเบิดจากต่างประเทศและมีความรู้เรื่องสรรพาวุธน้อยไป ระเบิดหลายลูกไม่ระเบิดเพราะทิ้งที่ระดับความสูงต่ำเกินไป ใบพัดกังหันที่ลูกระเบิดยังหมุนไม่ครบจำนวนรอบ

ความสามารถและการเสี่ยงชีวิตบินต่ำเรียวยอดคลื่นเข้าโจมตีจึงเป็นการเสี่ยงชีวิตที่สูญเปล่าเสียหายหลายครั้งเช่นกัน มิฉะนั้นสงครามฟอล์กแลนด์อาจเปลี่ยนโฉมออกอีกหน้าหนึ่งก็ได้ เช่นเดียวกับการรบที่เกาะช้างนี้ หากเลือกใช้กระสุนลูกกับเป้าและกระสุนมีการประกอบอย่างสมบูรณ์กับโชคที่เข้าเป้าในจุดที่ต้องการ

ลูกปืนขนาด ๘ นิ้ว มีอำนาจการทำลายมหาศาลจริงๆ ขนาดอาจเปลี่ยนผลการรบได้เลย...

เชิงอรรถ

(๑) ฐธร ภูมะธน. โภชาป่าน ราชทูตผู้กู้แผ่นดิน. (กรุงเทพฯ : มิวเซียมสยาม, ๒๕๕๐).

(๒) เรื่องเดียวกัน.

สามารถติดตามอ่านวารสารใหม่ได้ที่

<http://libapp.rmutp.ac.th/newBook/?cat=10>

- ห้องสมุดเทเวศร์
- ห้องสมุดโชติเวช
- ห้องสมุดพณิชยการพระนคร
- ห้องสมุดพระนครเหนือ

